

Regjeringsspillet «Chicken»

I teorien skal sentrumpartier være nærmest sikret regjeringsmakt. I Norge er det FrP som krever dette med høyest røst. Hvordan hendte det?

I prinsippet skal sentrumpartiene ha større politisk makt enn deres størrelser tilsier: Årsaken er at et regjeringalternativ ofte vil trenge flere samarbeidspartnere, og at det da vil lønne seg å inkludere sentrum for å appellere til flere velgere. I tråd med dette viser internasjonal forskning at sentrumpartier er i regjering oftere enn andre partier med tilsvarende størrelse.¹

Også i selve regjeringsforhandlingene kan sentrumpartier ha stor makt fordi de har en troverdig trussel om å bytte til den andre siden. Spiller de kortene riktig, kan de la friere fra høyre og venstre side oppføre seg som budgivere i en auksjon som konkurrer om å tilby så mye de kan. Det er slik Miljøpartiet De Grønne håper å få presset fram en ambisiøs miljøpolitikk, dersom de får en vippeposisjon.

Det er selvsagt lite troverdig å gi lovnader om maktfordeling *før* valget. Den såkalte «Gamsons lov» i statsvitenskap sier nemlig at antall ministerposter typisk blir proporsjonalt med partienes oppslutning.² For sentrum er det lettere å sette de to sidene opp mot hverandre etter at stemmesedlene er talte.

For et parti på ytre fløy er det annerledes. Slike partier har i utgangspunktet ikke samme troverdighet dersom de skulle true med å forlate forhandlingsbordet og heller støtte et annet alternativ, siden den ideologiske avstanden til den andre siden er stor. I prinsippet skulle derfor Høyre kunne ta Fremskrittspartiets støtte for gitt, på samme måte som Arbeiderpartiet kan ta for gitt støtten fra Sosialistisk Venstreparti.

Et parti på fløyen tjener derfor lite på å utsette koalisjonsdannelsen til etter valget.

Da er det relativt større fordeler med å danne koalisjoner *før* valget.³ Forskning viser at en koalisjon som er tidlig ute vil danne regjering med større sannsynlighet, og at dens levetid blir lenger. Klare

¹ En klassisk referanse er Michael Laver og Norman Schofield (1998): *Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe*, University of Michigan Press. Se også Lanny W. Martin og Randolph T. Stevenson (2001): "Government Formation in Parliamentary Democracies," *American Journal of Political Science* 45(1): 33-50.

² For en oversikt, se f.eks. Royce Carroll og Gary W. Cox (2007): "The Logic of Gamson's Law: Pre-election Coalitions and Portfolio Allocations," *American Journal of Political Science* 51 (2): 300-13. For alternative forklaringer for denne "loven", se Anna Bassi (2013): "A Model of Endogenous Government Formation," *American Journal of Political Science* 57(4): 777-93. And Jacob M. Montgomery, Florian M. Hollenbach, and Michael D. Ward (2012): "Improving Predictions using Ensemble Bayesian Model Averaging," *Political Analysis* 20(3): 271-91.

³ Sona Golder (2006): "Pre-Electoral Coalition Formation in Parliamentary Democracies," *British Journal of Political Science* 36(2): 193-212.

regjeringsalternativer har vist seg å få flere til å stemme, og flere stemmer på partiene som har klargjort dette.⁴ Mange velgere misliker jo usikkerhet og ønsker å vite nøyaktig hva de stemmer på.

Ved å utpeke en politisk partner vil en også signalisere til velgerne at partiets ideologi er nokså nær partnerens.⁵ Et slikt signal kan skaffe stemmer til et parti som har de fleste velgerne på siden som ligger mot sentrum. Det er mer uklart om Høyre tjener på å sende et slikt signal, men kanskje anser Høyre det som lettere å stjele stemmer fra Frp enn fra det mer konkurranseutsatte sentrum.

Rett nok styres ikke partnervalg kun av slike kortsiktige strategier. Studier fra Tyskland viser at valg av politiske koalisjoner også påvirkes av velgernes ønsker.⁶ Forklaringen kan være at partiene trenger å bygge seg opp et rykte for å respektere det velgerne har uttrykt gjennom valget. Det kan selvsagt være lurt å bygge seg opp et slikt respektabelt rykte når en tar hensyn til at det politiske spillet er dynamisk og langsiktig.

Men det er flere typer rykter en kan være tjent med i et dynamisk spill.

I Norge forsøker Frp å bygge seg opp et rykte om at de ikke vil støtte en regjering de selv ikke er med i. Et slikt rykte kan bøte på for den i utgangspunktet tomme trusselen om å støtte venstresidens regjeringsalternativ isteden.

Imidlertid kan også andre partier sette fram slike krav. I så fall kan det oppstå en slags stillingskrig der flere partier krever å være med, samtidig som de ikke vil samarbeide med hverandre. Begge parter vil da håpe at den andre siden trekker sitt ultimatum først.

Fra et teoretisk ståsted så ligner situasjonen på spillet «Chicken». Spillet er popularisert i filmen «Rotløs ungdom», der James Deans karakter Jim kjører mot et stup samtidig med rivalen Buzz. Den som kaster seg ut først blir «Chicken» og taper spillet.

Mantraer om at en aldri vil gi seg er neppe helt troverdige når løpet er kjørt. Isteden er det to mer sannsynlige utfall: Enten gir den ene seg, eller den andre. For dersom ingen gir seg kan en i verste fall ende opp med et utfall som ingen av partene ønsker (i FrPs tilfelle kan dette bety en Arbeiderpartiregjering). Jo mer en frykter dette utfallet, jo større er sannsynligheten at en vil gi seg.

Som spillteoretiker kan jeg ikke spå utfallet med sikkerhet. Men det som er sikkert, er at det koster mer å velte en regjering for de som har stor ideologisk avstand til alternativet. Dersom FrP velter en borgerlig regjering til fordel for venstresiden kan kostnaden bli tapt tillit og støtte blant velgerne som alternativt hadde stemt (og neste gang stemmer) Høyre.

Buzz kom seg forresten aldri ut av bilen. Han tapte ikke spillet Chicken, men utfallet ble likevel fatalt.

⁴ Erik Tillman (2013): "Pre-electoral coalitions and voter turnout," *Party Politics* 21(5): 726-37.

⁵ David Fortuna and James Adams (2015): "How voters' perceptions of junior coalition partners depend on the prime minister's position," *European Journal of Political Research* 54(3): 601-21.

⁶ Marc Debus and Jochen Muller (2013): "Do Voters' Coalition Preferences Affect Government Formation?" *West European Politics*, 36(5): 1007-28.